

میرمحمد سیدکلان
(مربی پرورشی متوسطه اول شاهد، اردبیل)

ابراهیم شاکری زنگیر

چکیده

هدف اصلی از اجرای این پژوهش آن بود که معلوم شود اجرای طرح مجتمع‌های آموزشی- پرورشی روستایی تا چه اندازه توانسته است در ارتقا و بهبود کیفیت آموزش و پرورش ابتدایی شهرستان‌های مغان مثمر ثمر واقع شود. جامعه آماری متشکل بود از کلیه عوامل اجرایی مجتمع‌های آموزشی و پرورشی شهرستان‌های گرمی و انگوت در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ که تعداد آن‌ها در جمع ۹۳ نفر بود و در ۲۶ مجتمع آموزشی و پرورشی مشغول خدمت بودند. نمونه آماری، پس از تعیین حجم نمونه‌گیری، با استفاده از جدول مورگان (۷۳ نفر عوامل اجرایی)، به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار اندازه‌گیری، پرسش‌نامه محقق ساخته متشکل از ۱۸ سؤال بسته پاسخ و ۲ سؤال باز پاسخ بود که با استفاده از نرم‌افزار SPSS در چهار سؤال تحلیل شدند. نتایج حاصل از پژوهش، وضعیت موجود اجرای این طرح را در حد متوسط ارزیابی کرد. اکثریت عوامل اجرایی از تغییرات موجود به واسطه اجرای این طرح در ارتقای کیفیت آموزشی راضی بودند، در حالی که اجرای این طرح به لحاظ ارتقا و بهبود کیفیت آموزش و پرورش ابتدایی به طور متوسط ارزیابی شده بود.

ارزشیابی اجرای طرح مجتمع‌های آموزشی روستایی در ارتقا و بهبود کیفیت آموزش

به‌ویژه، در دهه‌های اخیر، با گسترش فراینده سازمان‌های آموزشی در همه جوامع، به موضوع کارآمدسازی آن‌ها بیش از پیش توجه شده و توسعه و اصلاح نظام‌های آموزشی با استفاده از شیوه‌های گوناگون در شمار اولویت‌های اغلب جوامع قرار گرفته است (ساک، ۱۳۸۲). اکنون نیز چند سالی است شاهد رویکردهای جدیدی از جمله طرح مجتمع‌های آموزشی و پرورشی هستیم.

کلیدواژه‌ها: مجتمع آموزشی، مدارس خوشه‌ای، ارزشیابی آموزشی، آموزش و پرورش ابتدایی

طرح مسئله

بهسازی نظام‌های آموزشی از دیرباز برای صاحب‌نظران دانش مدیریت آموزشی و مدیران اجرایی در حوزه آموزش و پرورش موضوعی چالش برانگیز بوده است.

بسیاری از مسائل تعلیم و تربیت کشور از نظام متمرکز نشئت گرفته است که مدرسه‌ها را تحت کنترل خود قرار می‌دهد و بالندگی آن‌ها را محدود می‌کند. شورای عالی آموزش و پرورش برای رفع این مشکل در چند سال اخیر اقداماتی را به منظور تمرکززدایی از نظام تعلیم و تربیت به عمل آورده و با تصویب آیین‌نامه‌هایی، برخی از اختیارات ستاد آموزش و پرورش را به استان‌ها، مناطق آموزشی و مدارس واگذار کرده است (گروه مدیریت دانشگاه تهران، ۱۳۷۲). طرح تأسیس مجتمع‌های آموزشی و پرورشی، به عنوان بدیلی از شیوه‌های مدیریتی در جهت تواناسازی مجموعه‌ای از مدارس، از تجربه تشکیل مدارس خوشه‌ای در کشورهای جهان الگو برداری شده است. ساکی (۱۳۸۲) نشان می‌دهد، شرایط مطلوب برای اجرای این طرح فراهم نشده است و با توجه به مبانی نظری مرتبط با مدارس خوشه‌ای، به نظر می‌رسد در تأسیس مجتمع‌های آموزشی، به مبنای نظری آن، به طور دقیق توجه نشده است (نوبدی، ۱۳۸۴).

امروزه ضرورت و نقش دوره آموزش و پرورش ابتدایی را فقط در توسعه مهارت‌ها و قابلیت‌های شناختی به طور اعم، و آموزش و آماده کردن کودکان برای ورود به مدارج تحصیلی بالاتر خلاصه نمی‌کنند، بلکه آن را به طور اخص عامل و اساس هرگونه تحول آغازین در عرصه رشد و توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی می‌دانند (لاکهدی، ۱۳۷۰). بدون تردید، بنا به اهمیت دوره آموزش ابتدایی در آموزش و پرورش کشورها، همان‌گونه که تجربه‌های جهانی نشان می‌دهد، اقدام به غیرمتمرکز کردن آموزش و پرورش تنها راه علاج برای توسعه کمی و اصلاح کیفیت آموزش و پرورش است (آقازاده، ۱۳۸۸). در این راستا، به نظر می‌آید اقدام عملی اجرای طرح مجتمع‌های آموزشی و پرورشی در سطح کلان آموزش و پرورش کار درستی باشد. البته لازمه اجرای هر طرحی منوط به نهادینه کردن باورهای مدیریتی در نوع نگرش نظام‌دار به آن است. تا این باورها به وجود نیاید، ممکن است هر طرح موفقی به عقیم شدن زودرس دچار شود.

به لحاظ ضرورت، طرح مجتمع‌های آموزشی و پرورشی، به منظور سامان‌دهی مدیریت واحدهای آموزشی، افزایش طول مدت بهرهمندی دانش‌آموزان از مدیریت و خدمات آموزشی و پرورشی واحد و یکپارچه، افزایش موفقیت و کارایی مدارس ابتدایی روستایی، ارتقای سطح ارائه خدمات آموزشی و پرورشی، بهبود کیفیت آموزش و پرورش در مناطق روستایی، مشارکت بیشتر معلمان و دانش‌آموزان در امر آموزش، فراهم ساختن بستر مناسب برای بهره‌گیری از امکانات آموزشی،

پرورشی و تجهیزاتی و ... تهیه شده است (مدیریت ارزیابی عملکرد و نظارت بر مصوبات دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۸۹).

بنابراین، ضرورت بررسی ارزشیابی اجرای این طرح به لحاظ کیفیت بخشی به مدارس ابتدایی، دغدغه اکثر مجتمع‌های آموزشی و پرورشی این مناطق، از جمله مجتمع آموزشی و پرورشی شهید «جعفر اهلی» است. بنابراین، پیشنهاده پژوهش در این حوزه در کارگروه پژوهشی این مجتمع داده شد.

سؤالات پژوهش

۱. وضعیت موجود طرح مجتمع آموزشی و پرورشی چگونه است؟
۲. موانع و مشکلات اصلی طرح مجتمع‌های آموزشی و پرورشی کدام‌ها هستند؟
۳. آیا با تأسیس این مجتمع در کار مدارس تحت پوشش تغییراتی اساسی صورت گرفته است؟
۴. اجزا و مؤلفه‌های تأسیس مجتمع‌های آموزشی و پرورشی از دیدگاه عوامل مرتبط در فرایند اجرا چگونه ارزیابی می‌شوند؟

یافته‌ها و نتایج پژوهش

سؤال اول: سؤال اول پژوهش نشان داد، وضعیت موجود مجتمع‌ها، از لحاظ فضا و محیط آموزشی مناسب، منابع مالی کافی، تجهیزات آموزشی مناسب، نیروی انسانی متخصص و توانمند آموزشی، متوسط است. این نتیجه با نتایج تحقیق نوبدی (۱۳۸۴) همخوانی دارد، چرا که بنابه تحقیق ایشان نیز در این زمینه اقدام مهمی انجام نشده بود.

سؤال دوم: سؤال دوم پژوهش نشان داد که این طرح موانع و مشکلات زیادی دارد که باید رفع شوند؛ از جمله منابع مالی ناکافی، کمبود نیروی انسانی توانمند، نبود وسیله نقلیه مستقل در مجتمع‌ها، شفافیت ناکافی در بحث نظارتی، کمبود تجهیزات آموزشی مناسب، نامناسب بودن فضا و محیط آموزشی، پذیرفته نشدن طرح از جانب برخی از همکاران و معلمان، نبود آیین‌نامه اجرایی مفید و جامع، ناهماهنگی بین عوامل اجرایی مجتمع‌ها و ناکافی بودن حقوق و مزایای عوامل اجرایی با توجه به وسعت طرح.

سؤال سوم: سؤال سوم پژوهش نشان داد، با تأسیس مجتمع‌ها، تغییرات اساسی صورت گرفته بین مدارس تحت پوشش (اعم از توسعه کارگروهی بین مدارس تحت پوشش، استفاده مدارس تحت پوشش مجتمع‌ها از

سبحان سبحانی جو

دانشجوی دکترای مدیریت آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی

دکتر حمید رحیمیان

عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی

اثر بخشی رهبری آموزشی تحول‌گرا

اشاره

مشخصه و فرض اصلی نظریه رهبری تحولی این است که پیروان خود را به انجام تعهدات فراتر از انتظار برمی‌انگیزد. برخلاف تئوری‌های سنتی رهبری که عمدتاً بر فرایندهای عقلانی متمرکز هستند، تئوری رهبری تحول‌آفرین بر احساسات و ارزش‌ها تأکید می‌کند. رهبری تحول‌آفرین در جست‌وجوی اتصال میان علاقه‌های فردی و جمعی است تا از این طریق به زیردستان اجازه دهد برای اهداف متعالی بکوشند.

ابعاد رهبری تحول‌آفرین

اولیو^۱ و دیگران، چهار رفتار اصلی رهبران تحول‌گرا را به شرح زیر بیان می‌کنند: نفوذ مطلوب یا کاریزما؛ انگیزش الهام‌بخش؛ ترغیب فکری؛ ملاحظاتی فردی (اوشاگیمی، ۲۰۰۴).

رهبرانی با ویژگی نفوذ مطلوب^۲ (کاریزما): رهبرانی که به‌عنوان مدل‌هایی قوی برای پیروان عمل می‌کنند. آن‌ها عمیقاً مورد احترام پیروان هستند. قابل اعتمادند و پیروان را در راستای تحقق بینش و رسالت هدایت می‌کنند (نورت هاوز، ۲۰۰۱).

رهبران اداری انگیزش الهام‌بخش^۳: این دسته از رهبران، بر برانگیختن و الهام‌بخشی پیروان، با توسل به احساسات و انگیزه‌های درونی آن‌ها، تأکید می‌کنند. رهبران با ویژگی ترغیب فکری^۴: رهبری که تحریک فکری را به کار می‌گیرد، سعی در نشان دادن راه‌های جدید حل مسائل قدیمی، تشویق به باز فرموله کردن مسائل و کنجکاوی ذهنی دارد. رهبران

امکانات یکدیگر و ... بسیار خوب بوده است.

این نتیجه با نتایج تحقیق ساکی (۱۳۸۲) و نویدی (۱۳۸۴) همخوانی دارد، چرا که آن‌ها نیز در تحقیق خود نشان دادند اجرای این طرح از افزایش اختیارات مدیران مدارس کاسته است، به‌طوری‌که توسعه همکاری بین عوامل اجرایی بیشتر مشهود بوده است. از سوی دیگر، مطالعه ادبیات مرتبط با مدارس خوشه‌ای (برای مثال ریچستر و همکاران، ۱۹۹۸؛ ناچتیگال، ۱۹۸۵؛ ریس، ۱۹۹۶؛ مازورسکی و همکاران، ۲۰۰۱؛ هارگریوز و دیگران، ۱۹۹۵؛ برلاینر، ۱۹۹۰) این استنباط را به‌دست می‌دهد که افزایش اختیارات مدیران مدارس از اهداف تشکیل مدارس خوشه‌ای نبوده است.

سؤال چهارم: سؤال چهارم پژوهش نشان داد، افزایش کیفیت آموزشی و پرورشی مدارس تحت پوشش متوسط ۳۸/۴ درصد ارزیابی می‌شود. در تحقیق دکتر نویدی در سال ۱۳۸۴، اجرای طرح مورد نظر عملاً نتوانسته بود کیفیت تعلیم و تربیت دانش‌آموزان را ارتقا دهد. همچنین، میزان تحقق اهداف مجتمع آموزشی در سال تحصیلی ۹۰-۸۹، متوسط ۴۷/۹ درصد ارزیابی می‌شود. در تحقیق ساکی (۱۳۸۲) و نویدی (۱۳۸۴) میزان تحقق اهداف مجتمع‌ها در حد متوسط ارزیابی شده بود.

□□□

طرح تأسیس مجتمع‌های آموزشی و پرورشی، به‌عنوان بدیلی از شیوه‌های مدیریتی به‌منظور تواناسازی مجموعه‌ای از مدارس، از تجربه تشکیل مدارس خوشه‌ای در کشورهای جهان الگوبرداری شده است. مجموعه شواهد موجود در پژوهش حاضر نشان داد که اجرای طرح مجتمع‌های آموزشی و پرورشی روستایی، به‌منظور ارتقا و بهبود کیفیت آموزش و پرورش ابتدایی شهرستان‌های مغان، تا حدودی مؤثر بوده است. البته در حال حاضر این طرح در اوایل اجراست و به‌نظر می‌رسد در سال‌های آینده، با رفع موانع و مشکلات موجود، بتوان برای بهبود کیفیت آموزشی مدارس گامی مؤثر برداشت.

منابع

۱. آقازاده، احمد (۱۳۸۸). مسائل آموزش و پرورش ایران. چاپ پنجم. سمت. تهران.
۲. ساکی، رضا (۱۳۸۲). ارزشیابی اجرای طرح آزمایشی تأسیس مجتمع‌های آموزشی و تربیتی. وزارت آموزش و پرورش، پژوهشکده تعلیم و تربیت. تهران.
۳. گروه مدیریت دانشگاه تهران (۱۳۷۲). بررسی وضع موجود ساختار و تشکیلات وزارت آموزش و پرورش. دانشکده مدیریت. لاکهید، مالن‌ای (۱۳۷۰). توسعه کمی و بهبود کیفی آموزش ابتدایی در کشورهای در حال توسعه. ترجمه سیدجعفر سجادی و علیزاده‌هنجری. انتشارات مدرسه. تهران.
۴. مدیریت ارزیابی عملکرد و نظارت بر مصوبات دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۸۹). طرح مجتمع آموزشی و پرورشی روستایی و عشایری دوره ابتدایی.
۵. نویدی، احد (۱۳۸۴). ارزشیابی اجرای آزمایشی طرح تأسیس مجتمع‌های آموزشی و تربیتی در ایران.